

MUHTARLARIN SOSYAL-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ VE MAHALLE - KENTSEL SORUNLARA YAKLAŞIMLARI (ISPARTA ÖRNEĞİ)

SOCIO-ECONOMIC CHARACTERISTICS OF THE MUHTARS AND THEIR APPROACHES TO NEIGHBORHOOD - URBAN PROBLEMS (ISPARTA CASE)

Prof.Dr.Hüseyin BAL¹
Arş.Gör.H. Hüseyin AYGÜL²
Arş.Gör.Meyrem Tuna UYSAL³
Arş.Gör.Z.Nuran OĞUZ⁴

ÖZET

Bu makalede, Isparta örneğinde muhtarların demografik, sosyal-ekonomik özellikleri, mahalle ve kentsel sorunlara yaklaşımları incelenmektedir. Muhtarlık teşkilatı Osmanlı Devleti'nden beri gelen bir kurumsal yapıdır. Muhtar sorumlu olduğu mahallenin kanunda belirtilmiş veya belirtilmemiş tüm sorunlarıyla ilgili olmaktadır. Muhtarların mahalle sorunlarını algılama ve çözüm yollarını geliştirme düzeyleri farklıdır. Bu farklılığı belirleyen değişkenler arasında eğitim, yaş, cinsiyet, meslek vb. bulunmaktadır. Isparta'daki tüm mahallelerde (44 mahalle) gerçekleştirilen saha çalışmasında, muhtarların bu değişkenler çerçevesinde profili çıkartılmış, mahalle ve kentsel sorunları algılama biçimleri belirlenmiştir. Veriler açık ve kapalı uçlu sorularla (40 soru) toplanmıştır. Verilerin analizi için hem SPSS programı kullanılmış hem de genel değerlendirmeler yapılmıştır.

ABSTRACT

In this article, demographic, socio-economic demographic characteristics of the muhtars and their approaches to neighborhood and urban problems are examined in the case of Isparta. Muhtars' organization is an institutional structure since the Ottoman state. Muhtar is the basic sub-unit of the local government, which has direct contact with the people. Muhtars are responsible for all issues concerning the neighborhood, whether they are specified in the law or not. However, the level of perception

¹ Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.
² Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.
³ Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.
⁴ Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.

for detecting the problems of the neighborhood and of solving them is different for each muhtar. Among the variables that determine such difference are education, age, gender, occupation etc. Throughout the field study, which was realized in all neighborhoods (44 neighborhoods) of Isparta, profiles of muhtars are identified in line with these variables and their forms of perception of the neighborhood and urban problems. Data were collected by means of open and closed-ended questions (40 questions). For the analysis of the data, both SPSS program was utilized and general evaluations were made.

Muhtarlar, Mahalle, Kent, Belediye
Muhtars, Neighborhood, City, Municipality

1. GİRİŞ

Bu makalede öncelikle muhtarlık teşkilatının Osmanlı'dan beri gelen yapısı üzerinde durulmuş, daha sonra sahadaki veriler değerlendirilmiştir. Türkiye'de muhtarlık teşkilatının tarihsel boyutu, muhtarların demografik ve sosyal-ekonomik özellikleri, mahalle ve kentsel sorunlara yaklaşımları, kentleşme süreçlerine dair algıları, kentsel kurumların işleyişi hakkında görüşleri incelenmiştir. Saha verileri Isparta il merkezinde gerçekleştirilen bir projenin⁵ çalışmaları sırasında 44 mahalle muhtarları ile gerçekleştirilen görüşmelerden hareketle oluşturulmuştur. Açık ve kapalı uçlu 40 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formları değerlendirilmiştir. Kapalı uçlu soruların yanıtları SPSS programı ile açık uçlu sorulara verilen yanıtlar ise belli kategoriler altında düzenlenmiş ve değerlendirilmiştir. Burada her bir muhtarla yapılan görüşmelerden hareketle ortak değerlendirmeler yapılmıştır.

Muhtarlık yerel yönetimin halkla buluşan dinamik alt birimidir. Bu birimin daha işlevsel hale getirebilmesi için kapsamlı bir yerel yönetim reformuna ihtiyaç vardır. Bu reform içinde muhtarlık biriminin yerinin ne olacağı daha iyi tartışılabilir. Ancak öncelikle muhtarlığın mevcut konumu anlaşılmalıdır. Bunun için saha çalışmalarına, muhtarlarla yüz yüze görüşülmesine ihtiyaç vardır. Bu çalışma böyle bir ihtiyacın ürünü olarak ortaya çıkmıştır.

Türkiye'de yapılan bazı saha çalışmalarında özellikle İstanbul'da göç ve gecekondulaşma olgusunun yoğun yaşandığı Ümraniye ve kentsel gerilim sorunlarının yaşandığı Pendik ilçesinde muhtarların bu süreçlerdeki rolü fark edilmiş ve sahada muhtarlarla görüşülmüştür (Erder, 2001:61-83; 2002:117-122). Erder'e göre yerel ilişki ağlarının anlaşılmasında muhtarların rolünün belirlenmesi zorunludur (Erder, 2001:61). Bu nedenle muhtarların kökenleri, toplumsal konumları, ilişki kurma biçimleri, yerel ilişki ağları içindeki konumları incelenmiştir. Erder mahalle muhtarlığının, köy muhtarlığından farklı olarak, bir yerel yönetim birimi olarak kabul edildiğini, bunun anlamının mahalle muhtarlarının görev alanlarının çok sınırlı olduğu,

⁵ SDÜ BAP birimince 2011 yılında kabul edilen "İç Göçle Gelen Grupların Kentleşme Süreçlerindeki Toplumsal Sorunları ve Çözüm Önerileri (Isparta Örneği)" adlı proje.

bütçelerinin ve yetkilerinin olmadığı, bu nedenle de muhtarlığın “hükmi şahsiyetinin” olmayışıdır (Erder, 2002: 117).

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Muhtarlık Teşkilatının Tarihçesi

2.1.1. Osmanlı Döneminde Muhtarlık Teşkilatı

Muhtarlık teşkilatı II. Mahmud döneminde kurulmadan önce Osmanlı şehirlerinde mahalle yönetiminden imamlar sorumluydu. Gayri Müslimlerin bulunduğu mahallelerde ise din adamları (haham veya papaz) bu sorumluluğu yerine getiriyordu. Hahamlar hahambaşına, papazlar patrikhaneye bağlıydılar. İmamlar ise padişah beratı ile tayin ediliyor ve beldenin mülki amiri olan kadının temsilcisi olarak görev yapıyorlardı. İmamlar “mahalle sekenesi” adı verilen heyetin başıydı. İmamlar, mülki ve beledi bir amir olan kadının mahalle düzeyinde temsilcisidir. Bu nedenle kadıya karşı sorumludurlar ve kadıya ait bazı işleri üstlenmişlerdir.

İmamların mahalle yönetimine ilişkin görevleri arasında şunlar vardı; mahalle sakinlerine salınan verginin paylaşılması ve toplanması, doğum, ölüm, evlenme olaylarını kaydedilmesi, mahalleye yerleşenlerin ve ayrılanların tespit edilmesi (Ortaylı, 2000:107) ve içki içenlerin, sazlı sözlü alem yapanların, tesettüre uymayarak genel ahlaka aykırı davranışların engellenmesi, mahallelerin temiz tutulması, mahalle halkına kefil olunması (Özdemir, 1986:173). Bir kişinin mahalleye yerleşebilmesi için imamın ve mahalle sakininden birinin kefilliği gerekiyordu. Bu uygulama mahallenin ne kadar denetimli, birbirini bilen insanlardan oluştuğunu göstermesi bakımından önemlidir. Mahallenin sorumlusu olan imamın padişah tarafından atanması, kendisine “Berât-ı Şerif” verilmesi anlamlıdır. Devletin en üstündeki otoritesi ile en alttaki otoritenin böylesine ilişkilendirilmiş olması dikkat çekicidir.

Dini görevlerinin yanında mahalle yönetiminde görev alan imamlar muhtarlık teşkilatı kurulduktan sonra asli görevlerine dönerken muhtara kefil olmak, yardımcı olmak gibi sorumluluklarını sürdürmüşlerdir. Tanzimat’ın ilan edildiği sıralarda imamlar mahallede belirli bir görev ve yetki sahibi olarak varlığını korumuştur. (Özdemir, 1986:173; Ortaylı, 2000:108).

Muhtarlık teşkilatının Sultan II. Mahmut’un döneminde kurulduğu tarihçilerin ittifak ettiği bir konudur. Teşkilatın İstanbul ve Kastamonu’da kurulmasından önce, 1815 tarihli bir belgede “muhtar” sözünün kullanıldığı görülmektedir. İmparatorluk genelinde ise, 1815 tarihinden önce “muhtar” kelimesi köy veya topluluk yöneticisi, temsilcisi anlamında arada sırada kullanılmıştır (Özdemir, 1986:172).

Muhtarlık teşkilatı ilk defa 1829 yılında İstanbul’da kurulduğu bilinmektedir. Ortaylı’ya göre muhtarlık teşkilatının kurulması bir rastlantı veya sıradan bir deneme değildi. Ona göre Yeniçeri ocağı lağvedildikten sonra; şehrin güvenliğini sağlamak, vergi toplayabilmek ve mahallenin

düzenini korumak gerekmekteydi. Asayişin dışında diğer malî-mülki görevlerin yerine getirilmesi için yeni bir kamu görevlisi gerekmekteydi. 1927’de Dersaadet ve Bilâd-ı Selâse (Eyüb, Galata, Üsküdar) ahalisinin erkek nüfusunun sayım ve yazımı yapıldı. Nüfusun artması, işsizlik ve serseriliğin önünün alınması için, şehre giriş ve çıkış kontrol altına alındı. İmamların gelen gidenlerin mürur tezkirelerini kontrolde ihmal ve yolsuzlukları görülmüştü. Bu nedenle, imamların müsamaha edip, göz yumması için her mahallede evvel ve sanî olmak üzere iki de muhtar ta’yin edildi (Ortaylı, 2000:108).

Yeniçeri ocağının kaldırılması (1826) yönetim ve belediye hizmetlerinde önemli boşluklar yarattığı görünüyor. Mahallenin güvenliğini Yeniçeri subayları ve mahalle yeniçeri kollukları sağlıyordu. Yerleşim yerinin alt yapı hizmetlerini Yeniçeri Ocağı’ndan gelen birimler üstlenmişti. Ocağın kaldırılmasının mahallede yarattığı temel sorun olan asayişin ve hizmetlerin sağlanmasında imamların yetersiz kalacağı bellidir. Bu nedenle muhtarlık teşkilatının temel bir ihtiyacı karşılamak üzere kurulduğu görülmektedir. Üstelik “evvel” ve “sanî” sıfatları ile iki kişinin muhtar olarak görevlendirilmiş olması da sorunun ağırlığını göstermektedir.

İstanbul dışında ilk muhtarlık teşkilatının 1833 yılında Kastamonu’da kurulduğu görülmektedir. Bu bilgi resmi belgelerin yanında Takvim-i Vekayi adlı gazete tarafından da açıklanmıştır. Mütesellim Dergâh-ı Alî Kapucubaşlarından Dede Mustafa Ağa muhtarlık teşkilatını Kastamonu’da kurmuştur. Burada halkın bu teşkilâtın hoşnut olduğunun görülmesi üzerine Rumeli ve Anadolu’nun bütün kazalarına gönderilen ferman ve mektuplarla teşkilatın kurulması istenmiştir. Ankara, Sivas, Aydın ve diğer Anadolu vilayetlerinde teşkilatın aynı yıl içinde kurulduğu belgelerle doğrulanmaktadır. Karaman Eyaletinde gecikme olması üzerine Padişah ikinci fermanını göndererek muhtarlık teşkilatının derhal kurulmasını istemiştir. Bu ferman 26 Eylül 1835 tarihini taşımaktadır (Özdemir, 1986:172; Çadırcı, 2007:18). Öyle görünüyor ki iki yıllık bir gecikme Padişahı öfkelenirmeye yetmiştir. Bu durum muhtarlık teşkilatının merkezi otorite tarafından ne kadar önemsendiğini göstermektedir.

Kastamonu müteselliminin muhtar seçiminde uyguladığı usul esas alınmış ve diğer şehri kasaba ve köylerde aynen uygulanmıştır. Buna göre her mahalleden iyi huylu, dürüst, becerikli ve mutemet iki kişi, “ittifak-ı ârâ” (oy birliği) ile “muhtar-ı evvel” (birinci muhtar) ve “muhtar-ı sanî” (ikinci muhtar) seçiliyordu. Her mahalle halkına muhtar kefil olurken muhtara da mahallenin imamı kefil oluyordu. Böylece mahallenin asayiş ve diğer meselelerinde bütün mahalle halkı sorumlu kılınıyordu (Çadırcı, 2007:18). Bu durum sorumlulukların paylaşılmasında ve iç denetimin sağlanmasında önemli bir tecrübedir. Muhtarların mahalleli tarafından oybirliği ile seçilmiş olması ve yöneticilerle birlikte mahallede yaşayanların katılımının sağlanması demokratik yönetim açısından dikkate değerdir.

Muhtar seçilenlerin isimleri kadı tarafından şer’iye siciline yazıldıktan sonra Defter Nâzırı’na bilgi veriliyordu. Defter Nâzırı da bu kişilerin ad ve şöhretlerini İstanbul’daki Cerîde Nezâreti’ne bildirip,

Darphâne-i Âmire’de hazırlanan ‘Beylik Mühür’lerin adaylara gönderilmesini istiyordu. Padişahın uygun görmesi halinde mühürler Darphanede hazırlanıp muhtarlara gönderiliyordu (Çadırcı, 2007:18). Muhtarların mahallenin ittifakla seçilmesi, padişah tarafından onaylanması, mühürlerinin darphane tarafından özel olarak basılması Osmanlı’nın muhtarlık sistemine ne kadar önem verdiğinin bir kanıtıdır. Burada mührün işlevsel bir rolü vardır. Mühür o işin resmiyetini ifade etmenin yanı sıra padişah’ın iradesini, muhtarın sorumluluğu yansıtıyordu. Mühür önemliydi, hazırlanması zaman alıyordu. Bu nedenle kaybedilmesi halinde kaybeden delilleriyle birlikte kadiya bildirip i’lâm almak (yani kadının hükmünü bildiren resmi karar yazısını) almak zorundaydı. Bütün bunlar sadece mührün yapılmasının güçlüğünden değil aynı zamanda içerdiği anlamdan kaynaklanmaktadır.

Osmanlı’da muhtarların mahalledeki görevlerini şöyle özetlemek mümkündür.

- 1.Mahallenin asayişini sağlamak,
- 2.Vergilerin paylaşılması ve toplanmasına yardımcı olmak,
- 3.Şehir ve köylerden mahalleye gelenlerin durumunu tespit etmek, gelenlerin yanlarında bulunması gereken “mürur tezkeresi”ni kontrol etmek, teskeresiz gelenleri mahalleye almamak. (Gelenin şartları uygunsa mahalleden bir kefil bulmaları veya muhtarın kefil olması gerekiyordu.)
4. Mahalleden başka bir yerleşime gitmek isteyenlere “mühürlü pusula vermek. (Bu pusulada kişinin adı, baba adı, nereye niçin gitmek istediği, gideceği yerde nerede, ne kadar kalacağı yazılıyor ve başkasının kullanmasını önlemek için tezkerayı alanın eşkâli belirtiliyordu. Fotoğrafın olmadığı bir dönemde ilginç bir buluş. Burada denetimli bir coğrafi hareketliliğin olduğu görülüyor.)
5. Mahallede doğan, ölen, yiten veya başka mahalleye gidenlerin kayıtlarını mahalle defterinden silmek, mahalleye gelenleri kaydetmek ve günü gününe Defter Nazırı’na bildirmek. (Bu durum bilgi akışının Osmanlı’da ne kadar önemsendiğini göstermektedir.)
6. Gerektiğinde meclis-i şer’e katılmak, veraset işleriyle ilgilenmek, kazanın ve köyün her altı ayda bir gider defteri hazırlanırken mahallesini temsilen hazır bulunmak. Mahallenin gelir ve giderlerini gösteren hesap defteri tutmak ve mahalle payına düşen vergilerin dağıtılmasında imam ile birlikte meclis-i şer’de çalışmak (Çadırcı, 2007: 19-20).

Bu görevlerden anlaşılıyor ki muhtarların görev alanı ve sorumlulukları Osmanlı döneminde bugüne göre çok daha kapsamlıydı. Görevlerin açıkça tanımlanması kurumsal kimliğin güçlenmesine imkân sağlamaktadır.

Mahalle ve köy muhtarları 1831 nüfus sayımından hemen sonra sancaklarda kurulan Defter Nazırları’na bağlıydılar. Defter Nazırları da yine bu tarihte İstanbul’da ihdas edilmiş olan Ceride Nezareti’ne bağlıydı. Fakat muhtarların denetimi sancağın idari işlerinden sorumlu mütesellimler tarafından yürütülüyordu. Halk muhtarlardan memnun değilse imamları ve

mahallenin ileri gelenleri vasıtasıyla mütesellime şikâyet edebiliyordu (Çadırcı, 2007: 19-20).

Tanzimat'a kadar muhtarların görevlerini mütesellim denetlerken, bu tarihten sonra muhassılar ve zaptiye amirleri denetlemeye başlamıştır (Ortaylı, 2000: 108). Burada vergi toplama ve asayiş öne çıkmaktadır. Muhtarlar vergi toplanmasında muhassıla karşı, asayişin sağlanmasında zaptiye amirine karşı sorumlu olarak görünmektedir.

Bu dönemde muhtarlara muhassılık bütçesinden maaş verilmektedir. Ancak 1864 Vilâyet Nizamnamesi'nden sonra mahalle muhtarları zaptiye amirlerince, köy muhtarları da kaymakamlıklarca denetlenmiştir (Ortaylı, 2000:108). Bu durum muhtarlık teşkilatının mahallenin asayiş sorununa odaklandığını gösterir. Muhtarların mürur tezkeresini kontrol etmede ve bu yolla mahallere göçün artmasının önüne geçmede başarılı olmaları doğal olarak mümkün değildi.

1864 Vilâyet Nizamnamesi'nden sonra muhtarların görev onaylama yetkisi Babıâli'den alınıp valilere verildi. Tanzimat'tan sonra muhtarlara 500-1000 kuruşluk bir maaş bağlanması karara bağlanmıştı. Ancak bir süre sonra bu ödemeler yapılmadı. Gayri Müslim mahallelerinde muhtar konumunda olan din adamları kendi cemaatleri tarafından maddi anlamda destekleniyordu. Buna rağmen İslam vakıfları gerileyip çökmüşlerdi. Bu nedenle imamlara ve muhtarlara maaş verilemedi. Bu durum yolsuzlukların yapılmasına neden oldu. 1864 Vilâyet Nizamnamesi'ne maaş konusunda bir hüküm konulamadı (Ortaylı, 2000: 110).

Mahalle muhtarlık teşkilatında birinci ve ikinci muhtar (evvel ve sanî) ve imamın ortak çalıştığı anlaşılıyor. Başlangıçta mahalleden sorumlu olan tek bir imam vardı. Geçiş döneminde imam ile birlikte iki muhtar görevlendirildi. Sonra iki muhtarın yanında imam yardımcı pozisyonuna geriledi. Ancak henüz muhtarlık kurumsal olarak örgütlenememişti. Bu örgütlenmeye imkân veren 1864 Vilâyet Nizamnamesi'dir. Buna göre kasaba ve şehirlerde en az elli hane bir mahalle olarak kabul ediliyor ve köy hükmünde olduğu belirtiliyordu. Bunun yanında mahalle ve köy yönetimlerinde ihtiyar meclisleri kurulabiliyordu. Bu durum mahalle ve köy muhtarlığının kurumsallaşma sürecinde önemli bir adımdır.

2.1.2. Cumhuriyet Döneminde Muhtarlık Teşkilatı

Mahalle muhtarlığı 1864 ve 1871 tarihli nizamnamelerde yer aldığı halde bu nizamnameler 1913 yılında kaldırılmıştır. Yeni düzenlemelerde mahalle muhtarlığına ait bir açıklama olmadığı için hukuken bulunmayan ancak fiilen yaşayan mahalle muhtarlıkları söz konusu olmuştur. 1924'de çıkartılan bir kanunla (442 sayılı kanun) nüfusu iki binden az olan yerleşimler köy olarak kabul edilerek buranın yönetimi muhtarlık olarak tanımlanmıştır. Köy muhtarlığı o köyde yaşayan insanlar tarafından seçilen bir muhtar ve ihtiyar meclisi üyeleri tarafından oluşturulur. Mahalle muhtarlığı için ayrı bir hüküm olmayan bu kanunda yer alan köy muhtarlığı hükümleri mahalle muhtarlığı için de geçerli kabul edilmiştir.

Bugün itibariyle mahalle muhtarlığı için geçerli üç kanun metni vardır: 1944 tarihli kanun (4541 sayılı kanun), 2005 tarihli Belediye Kanunu (5393) ve idari bakımından 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu.

1933 yılında mahalle muhtarlığının hukuksal temeli olmadığı ve aslında işlevini kaybettiği düşünülerek kaldırılmış olmasına rağmen 1944 yılında çıkan kanun ile tekrar tanımlanmıştır. Bu kanun (4541 sayılı kanun) ile şehir ve kasabalarda muhtarlık teşkilatının oluşum ve görevleri belirlenmiştir. Buna göre mahalle muhtar ve ihtiyar heyeti, bir muhtar ile dört azadan teşekkül eder. Heyetin dört yedek azası vardır. Bu kanuna göre mahalle muhtarı ve ihtiyar heyeti her türlü ilmühaber vermek, ikamet belgesi düzenlemek, resmi makamlara her türlü bilgiyi vermek, mahallenin güvenliğini korumak, ölüm vakalarını bildirmek, mahalleye yerleşen ve ayrılanlar hakkında belge düzenlemek ve bilgi vermek, başöğretmenle okul çağındaki çocukların listesini tutmak, seçmen listelerini askıya çıkarmak vb. işlerle görevli kılınmıştır.⁶

Yirmi altı maddelik bu kanunda çok sayıda madde değiştirilmiştir. Son dönemlerde yapılan değişiklikler de düşünüldüğünde muhtarlık teşkilatı için hukuksal çerçevenin açık ve anlaşılır olmadığı görülecektir. Geleneksel olarak muhtarların yaptığı işlerin bir kısmının (ikamet belgesi vermek, mahalleye yeni yerleşenlerin kayıt edilmesi vb.) Nüfus idarelerine de verilmiş olması muhtar-mahalleli iletişimini azaltmıştır.

2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu ile birlikte mahalle belediyenin bir parçası haline getirilmiştir. 2005 tarihli Belediye kanunu mahalleyi muhtar ve ihtiyar heyetinin birlikte yöneteceğini, muhtarın “mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçları belirlemek, mahallenin yaşam kalitesini geliştirmek, belediye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişkilerini yürütmek, mahalle ile ilgili konularda görüş bildirmek, diğer kurumlarla iş birliği yapmak ve kanunlarla verilen diğer görevleri yapmakla yükümlü” olduğunu belirtir ve belediyenin sorumluluğunu şöyle açıklar: “Mahallenin ve muhtarlığın ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının çözümü için bütçe imkânları ölçüsünde gerekli aynı yardım ve desteği sağlar; kararlarında mahallelinin ortak isteklerini göz

⁶ Ayrıntı için bkn 4541 sayılı kanun. Özetle bazı maddeler:

- Doğum ve ölüm olayları ile yer değiştirmeleri bildirmek, askerlik yoklama memurlarınca istenilen belgeleri vermek; askerlik şubesi davet pusulalarını teslim almak ve ilgililere tebliğ etmek; askerlik meclisine katılmak; askere sevk cetvellerini tebliğ etmek; askere sevk tarihinde bulunmayanlar hakkında bilgi vermek, sandık seçmen listelerini askıya çıkarmak; ilçe seçim kurulu başkanınca verilen görevleri yerine getirmek, kadastro ilanlarını askıya çıkarmak, öğretim yılı başında öğrenim çağındaki çocukların kimliklerini gösterir çizelge hazırlamak; nüfus cüzdanı olmayan çocukların yaşlarını tahmin ve tespit etmek, aylık ve malüllük geliri olanların sağ olduğunu gösterir yoklama belgelerini onamak, yeşil kart almak için başvuruların başvuru formunu onamak, sefer görev emirlerini ilgililere bildirmek, salgın ve bulaşıcı hastalıkları ilgili resmi kurumlara bildirmek, mahalleye giren kimliği belirsiz ve şüpheli şahısları kolluk güçlerine haber vermek, tebligat imkânsızlığında 13 tebliğ memurunun düzenleyeceği mazbatayı imzalamak; tebliğ imkânsızlığı veya tebellüğünden intina¹⁴ halinde evrakı teslim almak, vergi inceleme memurlarına bilgi vermektir.

önünde bulundurur ve hizmetlerin mahallenin ihtiyaçlarına uygun biçimde yürütülmesini sağlamaya çalışır.” (Madde 9)⁷

Bu bağlamda, Osmanlı’dan beri gelen, mahalle ve dolayısıyla kentin yönetiminde vazgeçilmez bir kurum olan muhtarlık yönetimi, yeni bir anlayış içinde, yerel yönetim reformu kapsamında yeni yasal dayanaklara kavuşturulmaya çalışılmaktadır.

3. BULGULAR

3.1. Muhtarların Demografik Özellikleri

Toplumsal Cinsiyet: Muhtarların 3’ü kadın 41’i erkektir. Bir önceki dönemde bir kadın muhtar var iken bu dönemde kadın muhtarların üçe çıkmış olması dikkat çekicidir. Kadın muhtarların kamusal görevlerinin yanında annelik rolleri ve ev kadını rollerinin olması iş yüklerini artırmaktadır.

Yaş: Muhtarların yaşları 33 ile 73 arasında değişmektedir. Muhtarların çoğunluğu 46 ve üstü yaş grubundan (%84), yarıdan fazlası ise (%52.3) 56 ve üstü yaş grubundandır. Bu durum Türkiye’de muhtarlığın “emekli işi” olarak algılandığını göstermektedir.

Medeni Hali: Bütün muhtarlar evlidir. Bu durum aile sorumluluğu ile kamusal hizmet sorumluluğu arasında anlamlı bir korelasyon bulunduğuna işaret eder.

Nüfusa Kayıtlı Oldukları İl Ve İlçeler: Muhtarların biri (Burdur-Ağlasun) hariç tamamı Isparta merkez (%70,5) ve çeşitli ilçelerinin (Aksu, Atabey, Eğirdir, Gelendost, Keçiborlu, Sütçüler, Yalvaç) nüfusuna kayıtlıdır (%27,2). Isparta merkez nüfusuna kayıtlı olanların bazıları ilçelerinden gelmiş olmalarına rağmen nüfuslarını önceki yıllarda merkeze almışlardır.

Isparta Merkez Doğumlu Olmayanların Isparta’da Yaşama Süresi: Muhtarlar arasında Isparta merkez doğumlu olmayanların oranı %31,8’dir (14 kişi). Bunlar 11-50 yıl arasında olan bir zaman dilimi içinde Isparta’da ikamet etmektedirler. Önemli bir bölümü (%35,7) 41-50 yıldan beri bu şehirde yaşamaktadır.

2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu:

MADDE 9. — Mahalle, muhtar ve ihtiyar heyeti tarafından yönetilir. Belediye sınırları içinde mahalle kurulması, kaldırılması, birleştirilmesi, bölünmesi, adlarıyla sınırlarının tespiti ve değiştirilmesi, belediye meclisinin kararı ve kaymakamın görüşü üzerine valinin onayı ile olur.

Muhtar, mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçları belirlemek, mahallenin yaşam kalitesini geliştirmek, belediye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişkilerini yürütmek, mahalle ile ilgili konularda görüş bildirmek, diğer kurumlara iş birliği yapmak ve kanunlarla verilen diğer görevleri yapmakla yükümlüdür.

Belediye, mahallenin ve muhtarlığın ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının çözümü için bütçe imkânları ölçüsünde gerekli ayni yardım ve desteği sağlar; kararlarında mahallenin ortak isteklerini göz önünde bulundurur ve hizmetlerin mahallenin ihtiyaçlarına uygun biçimde yürütülmesini sağlamaya çalışır.

⁷ Çünür, Hızırbey ve Gülistan

3.2. Muhtarların Sosyoekonomik Özellikleri ve Aile Yapıları

Eğitim Düzeyi: Muhtarların çoğunluğu ilkokul mezunudur (%40,9). İkinci sırada lise mezunları (%36,4), üçüncü sırada ortaokul (%15,9) ve dördüncü sırada yüksekokul mezunları (%6,8) bulunmaktadır. Eğitim düzeyi ile kamusal hizmet görevi arasında anlamlı bir ilişkinin olması beklenmektedir. Bazı muhtarlar bu görev için en az lise mezunu olmayı önermektedirler.

Muhtarlık Dışında Yapılan İşler: Muhtarların yarısı (emekli olanlar) görevleri dışında başka bir iş yapmazken diğer yarısı geçim için işlerini, mesleklerini sürdürmektedir.

Halen muhtarlık dışında başka bir iş yapanların önemli bir kısmı esnaftır (%72.0) (Züccaciyeci, bakkal /market, hazır giyim işletmecisi, terzi, dönerci, turşucu, berber, halıci vb.). Bakkal veya market işletenlerin sayısı diğerlerine göre fazladır. Bu iş mahalleliyi tanımak bakımından avantajlıdır.

Muhtarlar arasında kalaycılık gibi geleneksel, gün ısı, internet cafe, sigortacılık, elektronik gibi modern hayatın gerektirdiği işlerle uğraşanlar bulunmaktadır. Ayrıca düğünlerde masa-sandalye temini, oto boyacısı, yün boya ustası, ayakkabıcı toptancısı gibi işlerle uğraşan muhtarlar vardır. Bazı işler (besicilik, arıcılık) tarımsal bir faaliyet olarak şehre özgü değildir. Bu işi yapan muhtarlar Isparta'nın dışında kırsal alanlarda başkalarının desteği ile gerçekleştirmektedir.

Muhtarların geçmişte asıl mesleklerine baktığımızda esnaflığın çoğunlukta olduğu görülmektedir (%47.8). İkinci sırada işçi emeklisi (%20.5), üçüncü sırada memur emeklisi (%11.4) gelmektedir. İşletmeci, muhasebeci, satış elemanı, elektrik-elektronikçi, yün boya ustası, kalaycı eşit olarak her biri (%2.3), ev hanımı (%4.5)'dir.

Muhtar Eşlerinin Mesleği: Muhtarların eşlerinin çoğunluğu (%81.8) ev hanımıdır. Bunun dışında emekli memur (%6.8) halen memur (%4.5), işçi (%4.5), esnaf (%2.3) olan vardır.

Muhtar eşlerinin büyük çoğunluğu çalışmamaktadır (%88.6). Bunların içinde ev hanımı olanlar (%81.6) ve emeklilik nedeniyle çalışmayanlar (%4.8) bulunmaktadır.

Muhtar Eşlerinin Eğitim Durumu: Muhtar eşlerinin önemli bir bölümü (%59.1) ilkokul mezunudur. Lise mezunu olanlar ikinci sırada (%18.2), ortaokul mezunu olanlar ile üniversite mezunu olanlar üçüncü sırayı paylaşmaktadır. (Herbiri %11.4) (Üniversite mezunu üç muhtar varken muhtar eşlerinde bu sayı beşe yükselmektedir. Kadın muhtarlardan ikisinin eşi üniversite mezunudur.)

Çocuk Sayısı: Muhtarların çocuk sayısı 1 den 6+ya kadar değişmektedir. Bu aralıkta 2 çocuk sahibi olanlar (%58.1) en yüksek değerdedir. Bunu 3 çocuk sahibi olanlar (%30.2) izlemektedir. Tek çocuk sahibi olanlar (%4.7), 4, 5, 6 ve üstü çocuk sahibi olanların her biri en küçük değerdedir(%2.3).

Çocukların Eğitim Durumları: Muhtarların çocukları arasında ilköğretimde okuyanların toplam oranı %43.2'dir. Lisede okuyanların oranı (%52.3) dır. Üniversitede okuyanların oranı (%59.1)dir. Bu duruma göre ilköğretimde 19, lisede 23, üniversitede 26 çocuk öğretim görmektedir veya mezun durumundadır.

En az bir çocuğu ilköğretimde olanlar (% 27.3), lisede olanlar (%31.8) , üniversitede olanlar (%31.8)dir. Bu durumda en az bir çocuğu ilköğretimde olan 12, lisede 14, üniversitede 14 muhtar bulunmaktadır. Muhtarların çoğunluğu (46+) yaş grubunda oldukları için üniversitede öğrenim gören çocuklarının daha fazla olması anlaşılabilir bir şeydir.

Hane Büyüklüğü: Muhtarların arasında hane büyüklüğü 4 kişi olanlar çoğunluktadır (%38,6). Bu durum anne-baba ve 2 çocuk demektir. Yaygın aile büyüklüğü 4 kişiliktir. Bunu 2 kişilik aile (anne-baba) (%27,3) izlemektedir. 3 kişilik ve 5 kişilik aile oranları aynıdır (%15,9). 2000 yılına göre Isparta'nın aile büyüklüğü 4,4'dür.

Hanede Gelir Getirici Kişi Sayısı: Muhtarların ailelerinde gelir getirici işte 1 kişi çalışanlar çoğunluktadır (%79.5). Geri kalan ailelerde 2 kişi çalışmaktadır (%20.5).

Ailenin Aylık Ortalama Geliri: Muhtarların ailelerinde aylık ortalama gelir (muhtarlık maaşı olan 370 TL dâhil) olmak üzere şöyledir: 501-1000 TL (%22,7), 1001-1500 TL (%31,8), 1501-2000TL (%27,5), 2001-2500 TL (%9,1), 2501-3000 TL (%6,8), 3001-3500 TL (%2,3).

Bu durumda muhtarlar çoğunlukla alt gelir grubundadır. 501-1500 TL arası (%54,5)dir. 501-2000TL arasındaki gelir dilimi çoğunluktadır (%81,8).

Muhtarlar “muhtarlık maaşı” olarak 370 TL almaktadır. Bu paranın önemli bir kısmı büro masraflarına ayrılmaktadır. Bazı muhtarlar Bağ-Kur primlerini de bu maaştan ödemek durumundadırlar.

Muhtarların çoğunluğunun gelir kaynağı emekli maaşdır (%50). Esnaf olanların kâr/kazanç (%36,4) geliri ve ayrıca kira (%13.6) geliri vardır.

Sosyal Güvence: Tüm muhtarların sosyal güvencesi vardır. Çoğunluk Bağ-Kur'ludur (%50.0). SSK ikinci sırada (%36.6), Emekli Sandığı üçüncü sıradadır (%11.4).

Muhtar eşlerinin çoğunluğunun (%70.5) kendilerine ait sosyal güvencesi olmamakla birlikte eşlerinin bağlı oldukları sistemden yararlanmaktadırlar. Bunun dışında kendilerine ait sigorta sistemi olan muhtar eşleri arasında dağılım şöyledir: SSK (%13,6), Emekli Sandığı (%9,1), Bağ-Kur(%4,5), İsteğe Bağlı (%2,3).

Konutun Özellikleri: Muhtarların yarısı müstakil evlerde yarısı dairelerde oturmaktadır. Muhtarların tamamına yakını ev sahibidir (%90.9). Diğerleri kiracı (%2.3) veya kira ödememektedir (%6.9) 2000 verilerine göre Isparta'da il merkezinde kendi evinde oturan hane halkı oranı (%53) İl merkezindeki kiracıların oranı (%38)'dir.

Refah Düzeyine Göre Kendini Nerede Gördüğü: Muhtarların büyük çoğunluğu (%63,6) kendisini ve ailesini refah açısından “orta” düzeyde görmektedir. İyi düzeyde görenler (%29,5)dir. Kötü düzeyde (%4,5), çok kötü düzeyde (%2,3)dür. Aylık gelir bakımından çoğunluk (%81,8) 501-2000TL arasındaydı. Buna karşılık 501-1500 TL arası (%54.5) idi. Buna rağmen kendilerini “orta” düzeyde görmeleri dikkat çekicidir. Muhtarlar genellikle bu soruya cevap vermekle zorlanmışlar ve “ortada olmak iyidir” anlayışını öne çıkarmışlardır.

3.3. Kente ve Kentsel Sorunlara Yaklaşımları

Kentli Kimdir? Muhtarların çoğunluğuna göre (%43,2) “kent hayatına uyum sağlayanlar” kentlidir. İster köyden gelsin, isterse bir başka kentten sonuçta o kent hayatına uyum sağlayan “kentli”dir yargısı daha çok benimsenmiştir. İkinci olarak “kendini kentli hissedenler” (%15,9), üçüncü olarak “doğma büyüme kentli olanlar” (%13,6) gelmektedir. Dördüncü sırayı “kentte yaşayan herkes” ve “ kültür seviyesi yüksek olan” seçeneklerin her ikisi (%9,1) almaktadır.

Bu seçeneklerin dışında bir muhtar maddi durumu iyi olan kişilerin kentli olduğunu ifade etmiştir. Bir muhtar kentli-köylü ayrımının olmadığını belirtmiştir. Bir diğeri “bence böyle bir ayırım yapılmamalıdır” diyerek sosyolojik manada yapılan ayrımı uygun bulmamıştır. (Burada geçmişten gelen “hepimiz kaynaşmış bir milletiz” söylemi hatırlanmalıdır). Bir başka muhtar “kente sahip çıkan kentlidir” diyerek aktif sahiplenme davranışına vurgu yapmıştır. Bir muhtar da göç olgusuna gönderme yaparak köylü-yeni kentlilerin varlığını hatırlatmıştır: “Eskiden şehirde yaşayan kentliydi. Şimdi kırdan gelen uyum sağlayanlar da kentlidir. Onları dışlayamayız.”

Göç Edenler İçin Uyum Sağlamada Etkili Olan Faktörler: Muhtarlar Isparta’ya göçle gelenlerin uyum sağlamasında etkili olan faktörleri şöyle sıralamışlardır; 1.Akrabalar (%39,5), 2. Isparta halkının olumlu davranışları (%30,2) 3. İlgili kurumların göç edenlere yönelik faaliyetleri (%9,3) 4. Herkese yönelik sosyal-kültürel faaliyetler (%7,0) ve iş sahibi olma (%7,0).

Akrabalık sisteminin göç edenler için önemli bir güvence olmaya devam ettiği kanaati muhtarlarda güçlüdür. Buna karşılık hemşerilerin varlığı önemsiz görülmüştür (%2,3). Bu algı ile Isparta’da hemşeri gruplaşmasının çok düşük düzeyde olması örtüşmektedir. Büyük kentlerde bazı mahallerin belli hemşeri gruplarından oluştuğu bilinmektedir.

Isparta’nın Olumlu Yönleri: Muhtarlar Isparta’nın olumlu özelliklerini şöyle sıralamışlardır; (en fazla üç seçenek istenmiştir.)

1.Güvenli olması (%27,8) 2. Dar gelirliler için uygun olması (%18,2) 3. Küçük bir şehir olması (%13,9) 4. Ulaşımın rahat olması (%10,5) ve sağlık hizmetlerinin yeterli ve uygun olması (%10,5) 5. Eğitim hizmetlerinin kaliteli olması (%6.1) 6.Üniversitenin olması (%5.2) ve Ispartalıların hoşgörülü olması (%5.2). Bazı muhtarlar tüm şıkların Isparta için geçerli olduğunu düşünmektedirler.

Kent güvenliği önemli bir ölçü olarak öne çıkmaktadır. Isparta'nın nüfus olarak küçük bir kent olması (2010 şehir merkez nüfusu 233.000) onun güvenliğine de yansımaktadır. Isparta'nın dar gelirli için uygun bir kent imajı muhtarlar arasında ikinci derecede önemsenmiştir. Merkez nüfusunun birçok şehre göre az olması ulaşımda, sağlık ve eğitim hizmetlerinin kalitesinin artmasında etkili olduğu görünmektedir. Doğal olarak bu durum öğretmen başına düşen öğrenci sayısının ve yatak başına düşen hasta sayısının azalmasına yol açmaktadır.⁸

Bazı muhtarlar Isparta'nın olumlu özelliği arasında suyunu, havasının serinliğini ve insanın bazı özelliklerini (temizlik, dinine bağlılık, güvenilirlik) ifade etmiştir.

Isparta'nın Olumsuz Yönleri: Muhtarlar Isparta'nın olumsuz yönlerini aşağıdaki gibi sıralamışlardır (en fazla üç seçenek istenmiştir):

1. İstihdam yetersizliği (%35,2) 2. Hava kirliliği (% 25,7) 3. Fazla göç alması (% 14,9) 4. Kiraların yüksek oluşu (% 8,2) 5. Üniversite öğrencilerinin davranışları (%5,4).

Muhtarlar istihdam yetersizliğini daha çok Isparta'nın kalkınmada öncelikli il statüsünden çıkartılması sonucu (2003) bazı fabrikaların diğer illere taşınmasına bağlamaktadırlar. Bunun mevcut işsizliği arttırdığını düşünmektedirler. Hava kirliliğinin kalitesiz kömür girişlerinin kontrol edilmesiyle azaldığı kabul edilmektedir. Göçün gittikçe artması muhtarların kaygılarından biridir. Özellikle Doğu ve Güneydoğu bölgesinden gelen, işsiz ve çok nüfuslu ailelerin varlığı mahalleler ve kent için sorun yaratacağı endişesi belirtilmektedir.

Belediyenin Çözmesi Gereken Acil Sorunlar: Belediyenin çözmesi gereken acil sorunlar içerisinde en önemli görülen üç sorun şöyle sıralanmıştır:

1.Şehir içi caddelerde paralı park (%20,0), 2. Çevre temizliği (%18,9), 3. Hava Kirliliği (%12,2), 4. Engelliler için yolların/ resmi bina girişlerinin yetersizliği (%11,1), 5.Ulaşım yetersizliği (%5,6), 6.Çocuklar için park -oyun alanı yetersizliği (%4,4), 7. İmar sorunu (%3,4).

Şehrin caddelerinde paralı park uygulaması iki soruna gönderme yapmaktadır. Birincisi otomobiller için belediyeye veya özel kişilere ait park yeri sınırlıdır. İkincisi caddelere otomobillerin park ücreti olarak yapılan ödeme bir rahatsızlık nedenidir. Çevre temizliği mahalle ve şehir içi temizlik olarak düşünülebilir. Ulaşım yetersizliği en az iki soruna işaret etmektedir: Birincisi belediyeye ait halk otobüslerinin sayıca azlığı, ikincisi halk otobüslerinin şehrin içinde uzak mesafelere gitmemesi, bunun için iki defa otobüse binilmesi.

⁸ 2009-2010 verilerine göre, Türkiye'de öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ilköğretimde 22, ortaöğretimde 18'dir. Isparta'da ise ilköğretimde 16, ortaöğretimde 13 dür. 2007 verilerine göre, Türkiye'de yüz bin kişi başına düşen hastane yatak sayısı 262, Isparta'da 735'dir.

Bazı muhtarlar Belediyenin çözmesi gereken sorunlar arasında imar sorunlarına değinmişlerdir. Arsa olduğu halde bina yapılamaması (23 mahallede), kat çıkılamaması gibi sorunlar ifade edilmiştir.

Muhtarların her birinin ifade ettiği çözüm bekleyen diğer konular: Pazar yeri eksikliği, ana caddelerin dar oluşu, otopark eksikliği, şehrin markalaşamaması (turizm kenti olma gibi), İstanbul veya Ankara'dan Antalya'ya gidecek olan hızlı tren uygulamasında Isparta'nın devre dışı bırakılacağı endişesi, mahallelerde belediyeye ait sosyal tesisi eksikliği, bilgi paylaşımı eksikliği, alt-üst geçit eksikliği, alt yapı-yağmur suyu kanallarının eksikliği, ticaret ve kültür merkezinin inşaatının bitirilmemesi, doğal gazın yaygınlaşmaması, caddelerin bozuk olması, bazı mahallelerde su ve kanalizasyon borularının eski olması, park ve bahçelerinin yeniden düzenlenmemesi.

Belediye Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeyi: Muhtarların çoğunluğu belediyenin hizmetlerini yetersiz görmektedir (%40,9). Çok yetersiz görenler (%6,8) ile birlikte bu oran yükselmektedir (%47,7) Bu durumu belediyenin önemli ölçüde borç devir almasına bağlayanlar bulunmaktadır. Belediyenin hizmetlerini yeterli bulanlar (%34,1) ile çok yeterli bulanların (%9,1) toplamı (%43,2) yetersiz bulanlardan daha azdır. Bazı muhtarlar belediye başkanının bu güne kadar muhtarlarla bir toplantı yapmamış olmasını hizmet akışını engellediğini düşünmektedir. Eski başkanın muhtarları dinlemek için sık sık toplantı yapmasını hatırlatanlar da olmuştur.

Muhtarlar arasında Belediyeyi mahallerine hizmet bakımından yeterli bulanlar olduğu gibi yetersiz bulanlar veya kısmen yeterli bulanlar vardır. Mahallesinde park, dinlenme yeri, sosyal tesis vb. olmayan muhtarlar bu beklentilerini ifade etmektedirler.

Özellikle sosyal tesis olmayan mahallerde muhtarlar hizmetleri evlerinde veya işyerlerinde sürdürmektedirler.

Muhtarlık Bürosunun Yeri	
<i>Sosyal Tesis</i>	21
<i>Ev</i>	3
<i>İşyeri</i>	15
<i>Sağlık Ocağı Yanı/İçi</i>	2
<i>Müstakil Büro</i>	3
Toplam	44

Bazı muhtarlar hizmetlerin getirilmesinde fiilen çalıştıklarını veya katkılarının olduğunu belirtmektedirler (Parka jimnastik aletleri konulması, ağaçlandırma, engelliler için sağlık ocağına merdiven yaptırma, çevre temizliği vb.)

Muhtarlar arasında belediyeyi yeterli görenlerin bir kısmı belediyeyi bir kurum olarak düşünmekte ve hizmetleri devamlılık içinde değerlendirmektedir. Yeterli görenler belediyenin sorumluluk alanı içindeki işlerin gecikmeli de olsa yapılmış olmasını takdirle karşılamaktadır.

Bazı muhtarlar mahalle nüfusunun aynı zamanda bir oy gücü olduğunun farkındadırlar. Belediyede üst kademeye çıkmadan alt kademedeki insanların işleri, talepleri yerine getirdiğini belirtmektedirler.

Hizmeti kendi mahalleri için yeterli gören muhtarlar önceki ve şu anda görevde olan belediyeleri takdir etmektedirler.

Hizmetleri Yeterli Gören Muhtarların Olumlu Buldukları Hizmetler:

- Tabakhanenin kaldırılması
- Park, bahçe, çocuk parkı,
- Sosyal tesisin yapılması
- Alt yapı (yolların bordürleri döşenmesi, asfalt vb.)
- Temizlik hizmeti
- Spor alanları
- Yağmur suyu hatları
- Karasinek, böcek ilaçlaması
- Belediyenin sağlık taraması
- Yardıma muhtaç kişilere belediye tarafından yapılan yardımlar
- Fakir gençlerin nikâhlarının organize edilmesi
- Çocukların toplu sünneti

Hizmetleri Yeterli Gören-Görmeyen Muhtarların Talep Ettikleri Hizmetler:

- Çocuklar için oyun parkı
- Sosyal tesis
- Yolların asfaltlanması
- Kat artımında düzenleme
- Alt yapı
- Engelliler için mekânlar
- Temizlik hizmetlerinin düzenli olması
- Otopark
- Kanalizasyon ve su borularının yenilenmesi
- Atıl durumda bulunan 6-7 kadar iplik fabrikasının bali-tiner, alkol gibi maddeleri kullananlar için bir ortam oluşturulmasının önlenmesi
- Pazar yeri
- Çeşitli kursların (dikiş, nakış) açılacağı mekânların yapılması
- Kapalı pazar alanı
- Eski evler için çözüm üretilmesi
- Özel idare binasının kurtarılması

- İnsanlarımızın kaynaşması için, özellikle de bayanlara yönelik yerlerin yapılması
- Sobanın küllerinin dökülmesi için ayrı bir varil
- Kiliselerin restorasyonu ve turizme kazandırılması
- Yakaören kuyusundaki gaz kaçağının önlenmesi
- Doğal gaz
- Düğün salonu
- Isparta içinde uzun mesafeli halk otobüsü seferleri

Valiliğin Çözmesi Gereken Acil sorunlar: Muhtarların valilikten beklentileri sıralandığı zaman önem sırasına göre istihdam artırıcı önlemlerin öncelikli olduğu görülmektedir.

1.İş imkânı sağlayacak yatırımların teşviki (%46,3), 2. Meslek edindirme kurslarının desteklenmesi (%16,4), 3. Suçluluğun azaltılması (%10,5),4. Yoksullara yardım (%8,9), 5.Göçle gelenlerin sorunlarının belirlenmesi ve çözümü (%6,0).

3.4. Isparta’da ve Mahallede Muhtarlık

Kadın Muhtar Olmak: Isparta’da bir önceki dönemde bir kadın muhtar var iken bu dönemde üç kadın muhtar seçilmiştir. Üçünün de görev süresi 2 yıldır. Her biri büyük sayılabilecek mahallelerde görev yapmaktadırlar.⁹ Kadın muhtarların yaşları 40, 41 ve 50’dir. İkiisi ilkokul mezunu biri lise mezunudur. İkiisi geçmişte ev hanımı iken biri esnaftır (halen bakkal işletmektedir.) Birinin eşi öğretmen, biri üniversitede memur, diğeri bir kamu kuruluşunda işçi olarak çalışmaktadır.

Hane nüfusları ikisinin 4, birinin 5 kişidir. Birinin 3 diğeri ikisinin 2 erkek çocuğu vardır. Her üçünün de ilköğretimde, lisede ve üniversite okuyan veya mezun olmuş çocuğu bulunmaktadır.

Muhtarlardan biri şimdi Isparta ile bütünleşmiş ve köy iken mahalleye dönüşen Çünür doğumludur. Diğeri ikisi Eğirdir ilçesi doğumlu olup 28 ve 41 yıldan beri Isparta’da yaşamaktadırlar.

Her üçünün de eşi maaşlıdır. Aileye bütçesine aylık ortalama 2000-3000 TL girmektedir. Biri esnaf olduğu için geçmişten beri Bağ-Kur’ludur. Diğeri ikisi muhtar olduktan sonra zorunlu olarak Bağ-Kur’lu olmuşlardır. Alınan 370 TL muhtarlık maaşının önemli bir kısmı Bağ-Kur primlerine gitmektedir.

Kadın muhtarların ikisi dairede, biri müstakil evde oturmaktadır. Üçü de ev sahibidir. İkiisi ailelerinin refah düzeylerini iyi biri orta düzeyde görmektedir.

⁹ Çünür, Hızırbey ve Gülistan mahalleleri. Bugünkü sistem içinde Mahalle nüfuslarını kesin olarak belirlemek mümkün değildir. Ancak seçmen sayıları esas alınırsa bu sayılar 3875, 2700, 6000’dir. Her bir seçmenin ortalama 3 aile üyesi olduğu kabul edilirse mahalle nüfusları tahmin edilebilir.

Kadın olarak muhtarlık seçimlerine girerken bazı engelleyici tutumlar ile karşılaşmışlar. Bir kadın muhtar seçim sürecinde yaşadıklarını şöyle anlatmıştır;

“Muhtar adayı olunca önce ailemden, akrabalarımın tepki geldi... Muhtarlık kadın işi değil dediler... Şuraya-buraya gideceksin, şu gelecek-bu gelecek diye... Israr edince akrabalarımın da aday olanlar oldu. Ablamın eşi eniştem bu nedenle aday oldu... Çünür eskiden köydü, zihniyet aynı... Seçimlerde 3600 seçmen vardı. 680 oy aldım, benden sonra aday ile aramızda 120 farkı vardı. Kadınlar ve üniversite öğrenciler desteklediler... Seçilince enişteme bir paket çikolata yaptım gittim. Desteğini istedim... Bazı işler olmayınca, Belediye’den veya başka bir yerden hizmet aksayınca “sen bayansın diye işler olmuyor diyenler var, bu zoruma gidiyor.”

Muhtarların açıklamalarından hareketle ifade edilen sorunlar ve talepleri çıkartılmıştır. Bunları Isparta’daki muhtarların ortak görüşleri ve talepleri olarak anlamak mümkündür.

3.5. Muhtarların Belirlediği Sorunlar ve Talepleri:

1.Sorun: Muhtarlar seçilmiş oldukları halde idari bakımdan 657 sayılı Devlet Memurları Kanuna bağlıdır. Muhtarlar herhangi bir zorunlu sebeple, geçici bir zaman için görevlerinden ayrılmak istediklerinde yerlerini ihtiyar kurulu üyelerinden birine bırakmaktadır. İl dışına çıkılacağı zaman mahalli idarelerden izin alınmaktadır. İzin sırasında muhtarlık maaşı kesilmektedir.

Talep edilen: Muhtarların 657’ye tabi devlet memurları gibi yılda bir ay izinleri olmalıdır. İzin sırasında zaten sınırlı olan maaş kesilmemelidir.

2. Sorun: Muhtarların geleneksel işleri ortadan kalkıyor 2008’den sonra vatandaş nakil ilmühaberi getirmiyor. MEAMİS’e göre kayıt yapılıyor. Vatandaş nüfus idaresine kaydını yaptırıyor. İdare ilgili muhtara bildiriyor. Muhtar mahallesine gelen kişi ile yüz yüze gelmediği için onu tanıma imkânı bulamıyor. Mahalleden ayrılırken de nakil ilmühaberi almadığı için yine muhtarın haberi olmuyor.

Talep edilen: Muhtar mahallesine gelen ve gidenden haberdar olabilmesi için eskiden olduğu gibi nakil ilmühaberi muhtara getirmeli ayrılırken de muhtardan almalıdır.

3. Sorun: Muhtarlar üç belge verebiliyor (İkametgâh, nüfus cüzdanı talep belgesi, nüfus cüzdanı örneği) ancak bunlar nüfustan veya ilgili resmi kurumdan da alınabiliyor. Vatandaş bunları ilgili kurumlardan ücret vermeden alabiliyor. Muhtarın her bir belgeden Valilik izniyle belirlenmiş bir ücret (şu anda 3 TL) alma hakkı bulunmaktadır. Ancak bu durumdan bazı vatandaşlar rahatsızlığını ifade etmektedir. Tanıdık, akraba, hemşeri ilişkileri nedeniyle veya başka nedenlerle bazı muhtarlar bu ücreti almamaktadırlar.

Talep edilen: Maaşların arttırılması ve muhtarın evrak ücreti almaya mecbur bırakılmaması.

4. Sorun: Devlet muhtarlara herhangi bir demirbaş eşya, büro malzemesi, mühür vermemektedir. Muhtar bunları kendisi karşılamak zorunda kalmaktadır. Özellikle resmi mührün verilmemesi dikkat çekicidir.

Talep edilen: Devlet memurlarının çalışma bürolarının düzenlediği gibi 657 sayılı Devlet Memurları Kanuna bağlı muhtarların çalışma bürolarını da düzenlemelidir. Muhtarlık mührünü devlet karşılamalıdır. Muhtarlık bir kurum olarak tanınmalıdır.

Muhtarlar muhtarlık mühürlerini kendi imkânlarıyla yaptırıyor. Oysa Osmanlı döneminde muhtarın mührü İstanbul'da Darphanede yapılıyor ve beratıyla birlikte padişah onayından sonra gönderiliyordu. Bugünü uyarırsak Cumhurbaşkanının onayından sonra muhtar mühürlerinin Ankara'da yapılıp gönderilmesi gerekir.

5. Sorun: Muhtarlık maaşı 370 TL'dir. Bu para yetersizdir. Büro varsa onun elektrik, su, internet, kâğıt vb. masraflarına bu para yetmemektedir. Evrak parası almayan muhtarlar da bulunmaktadır. Bu para alınsa bile masrafların karşılanması mümkün değildir. Muhtarların mahalle nüfuslarına göre iş yükü birbirinden farklıdır, alınan maaş aynıdır.

Talep edilen: (Bu konuda öneride bulunan muhtarların görüşleri birlikte verilmiştir.) 1. Muhtarın gerçekleştirdiği her evrakın bedelini devlet ödemelidir. 2. Büro masraflarını devlet karşılamalıdır. 3. Maaşlar masrafları karşılayacak düzeyde olmalıdır. 4. Maaşlar asgari ücret olmalı, sağlık güvencesini devlet ödemelidir. 5. Halktan para alınmamalı bunun yerine en azından muhtar maaşı 600TL olmalıdır.

Farklı yaklaşımlar: Muhtarlığı "Allah razı olsun desinler diye" yaptıklarını, maaş için yapılmayacağını, iyi niyetin öncelikle olması gerektiği belirten muhtarlar vardır (iki muhtar).

6. Sorun: Sağlık sigortası olmayan, eşinin sigortasından yararlananlar muhtar olunca zorunlu olarak Bağ-Kur'a bağlanıyor. Böylece Bağ-Kur primi yatırılmak zorunda kalınıyor. Muhtarlık görevi sona erince tekrar eşinin sigortasından yararlanmak veya dışarıdan prim ödemek durumunda kalınmaktadır.

Talep: 1.Zorunlu Bağ-Kur uygulaması kalkmalıdır. 2. Bağ-Kur zorunlu olacaksa Devlet ödemelidir.

7.Sorun: Muhtarlar birçok kurum ile bağlantılıdır (Mahalli idareler, emniyet, adliye, nüfus idaresi, askerlik şubesi vb.). Mahallesinde çok sayıda görev hizmeti üstlenmiştir. Halk ile devlet kurumları arasında köprüdür. *Görevi çoktur bunun karşılığında yetkisi yoktur. Muhtar yetkisiz yetkilidir.*

Vatandaş artık nakil belgesi getirmiyor. Nüfusa gidip kayıt yaptırıyor eğer kayıt yaptırmazsa muhtar bunu tespit edemiyor. Nüfus muhtıralıklarına her ay mahalleye gelenlerin listesini gönderiyor ve takip edilmesi isteniyor. Yöneticiler veya müstakil evde oturanların ev sahipleri

form doldurup muhtara bildirmesi gerekiyor. Bu ihmal edildiği zaman muhtarın mahallesine gelenden haberi olmuyor. Mahalleden ayrılan nakil ilmühaberi almak zorunda olmadığı için bunlardan da haberleri olmuyor. Bir ay içinde taşınan hakkında –yönetici veya ev sahibi bilgi vermedi ise- hiç bilgi sahibi olunmuyor. Adres değişikliği yapanlar bilinmiyor. Vatandaşın Nüfus idaresine gidip adres değişikliğini bildirmesi gerekiyor, ancak gitmeyebiliyor. Mahalleden ayrılmış olanların evrakları eski adreslerine geliyorsa, yeni adres bilinmiyorsa muhtar bu evrakları 1 ay beklettikten sonra imha etmek zorunda kalıyor.

Talep: Muhtarların mahallesine gelen-gideni bilebilmesi için eskiden olduğu gibi nakil ilmühaberini sadece muhtar vermelidir.

8. Sorun: Eğer Belediye sosyal tesisi yapmamış ise veya belediyeye ait bir mekan yoksa muhtarlık bürosu bulunmuyor. Bu durumda muhtar resmi işleri evinde veya işyerinde sürdürüyor. Sosyal tesisi olan bürolar için kira verilmiyor fakat elektrik, telefon masraflarını muhtar kendisi karşılıyor.

Talep: Devlet veya Belediye muhtarlık bürosu yapmalıdır. Büronun giderlerin devlet karşılamalıdır.

9. Sorun: Muhtarların örgütlenme sorunları bulunmaktadır. Muhtarlar “Isparta Muhtarlar Derneği” adıyla yerel düzeyde bir örgütlenmeye gitmişler. Dernek, Türkiye Muhtarlar Federasyonu’na bağlı değildir. Federasyon’un üye aidatının bir kısmını istediği için üye olunmadığı belirtilmiştir.

Talep: Bu konuda bir talep belirtilmemiştir. Mevcut yerel örgütlenme yeterli görülmektedir.

10. Sorun: Muhtarların genelde eğitim düzeyi çoğunlukla ilköğretim, orta öğretim düzeyindedir. Az sayıda üniversite mezunu vardır.

Talep: Muhtar olacaklar için en az lise mezunu şartı getirilmelidir.

11.Sorun: Mahalle muhtarlıkları 1944 tarihli bir kanunla çalışıyor. Bu kanun ihtiyaçları karşılamıyor.

Talep: Bu kanunlar günün şartlarına uygun olarak yenilenmelidir.

Muhtarlar bu görevi yapacak kişilerde bazı özelliklerin aranması gerektiğini belirtmektedirler;

- Halka hizmeti düşünmeli
- Sadece işi muhtarlık olmalı (bazılarına göre terzilik, bakkallık yapan muhtarlık yapamaz)
- Emekli olsa daha iyi olur
- En az lise mezunu olmalı
- 35-65 yaş arası olmalı
- Muhtarlık imamlık, öğretmenlik gibi kutsal bir görevdir

- Muhtarın partisi olmaz
- Doğruluk dürüstlük, hak hukuk olmalı

3.6. Göç Olgusu, Sorunlar ve Mahallelerin Yapısı

Yeni kurulan mahallelerde göç ile gelenlerin beraberinde getirdikleri yaşam alışkanlıklarını sürdürmeleri ile ortaya çıkan sorunlar bulunmaktadır. Muhtarlara göre bu mahallelerde oturanlar köy yaşantısını, köydeki insan ilişkilerini sürdürmek istemektedirler. Küçükbaş hayvan beslemektedirler. Bazı hayvanların çevreyi kirletmesi, tehdit etmesi söz konusudur. Bu durum bazı mahallelerde yaşayan kentteki köylülerin alışkanlıklarını değiştirme konusunda çok istekli olmadıklarını göstermektedirler. Ayrıca yeni oluşan mahallelerde alt yapı sorunları bulunmaktadır. Bu sorunların çözülmesi için muhtarın gücü yetersiz kalmaktadır. Mahalleli belediyeden beklentilerini muhtardan istemektedir.

Muhtarlar mahallerinde yaşayan insanları, göç edenleri, nereden göç ettiklerini genel olarak bilmektedirler. Muhtarların açıklamalarından hareketle bazı tespitler yapılabilir: Bazı mahallelerde Isparta'nın tüm ilçelerinden (Senirkent, Yalvaç, Uluborlu, Sütçüler, Eğirdir, Atabey, Keçiborlu, Şarkikaraağaç, Gönen) ve köylerinden göç etmiş aileler vardır. Bu mahallelerde il dışından gelenler çok az veya yoktur. (Bu mahalleler: Sanayi, Bahçelievler, Sidre, Karaağaç, Vatan, Sülübey, Kepeci, Mehmet Töngel, Akkent, Muzaffer Türkeş Mahallesi vb.)

Bazı mahallelerde Isparta'nın bazı ilçelerinden gelenler yoğunluktadır. Örneğin Sütçüler'den gelenler (Vatan Mahallesi, Kepeci Mahallesi, Sermet Mahallesi); Atabey'den gelenler (Gülevler Mahallesi); Yalvaç'tan gelenler (Karaağaç Mahallesi) yoğunluktadır.

Mahallelerde il dışından en çok Afyon –özellikle Dinar depreminden sonra gelenler- öne çıkmaktadır. Belli bir yoğunlukta Burdur'dan gelenler (özellikle Ağlasun ilçesi) yer almaktadır.

Bazı mahallelerde Isparta'nın ilçelerden çok az olmakla birlikte daha çok il dışından gelen aileler bulunmaktadır. Bazı mahallelinin önemli bir kısmı Doğu ve Güneydoğu bölgelerinden (Mardin, Tuncelili) gelen ailelerden oluşmaktadır (İstiklal Mahallesi, Gülistan Mahallesi, Gazi Kemal Mahallesi, Kurtuluş Mahallesi). Mardin'den gelenler Ispartalıların terk ettiği ve kiraya verdiği eski evlerinde ikamet etmektedirler.

Bazı mahallelerde Türkiye'nin büyük kentlerinden (İstanbul, Ankara, İzmir) Doğu'dan gelenler (Siirt, Batman Mardin) ve Isparta'nın ilçe ve köylerinden gelenler bir arada bulunmaktadır. (İskender Mahallesi, Hızırbey Mahallesi)

Bazı mahallelerde en çok yakın illerden gelenler yaşamaktadır.(Burdur-Ağlasun, Afyon-Dinar gibi). Bu mahalleler şehre mesafeli oluşu ve arazi yokluğundan dolayı doğudan gelenler tarafından tercih edilmemektedir. (Yenice Mahallesi, Dere Mahallesi)

Mahallelerde yeni sitelerde eğitim ve ekonomik düzeyi orta olanlar otururken aynı mahallenin eski evlerinde sosyal güvencesi olmayan işçi, bağ bahçe işleriyle uğraşan aileler oturmaktadır (Sülübey Mahallesi)

Bazı mahaller emekliler tarafından daha çok tercih edilmektedir. (Batıkent Mahallesi, Halıkent Mahallesi, Gülevler Mahallesi)

Bazı mahallelerde etnik kimliği Roman olan aileler yaşamaktadır. Çoğu müzikle uğraşmaktadırlar. (Vatan Mahallesi, Zafer Mahallesi)

Bazı mahallelerde devlet memuru çoğunluktadır. Bu nedenle Isparta dışından gelenler yaşamaktadır. Bunların önemli bir kısmı Üniversitede çalışmaktadır. (Modernevler Mahallesi, Halıkent Mahallesi, Halifesultan Mahallesi, Çünür Mahallesi, Akkent Mahallesi)

Bir mahallede Selanik'ten mübadele ile gelenler birlikte yaşamaktadır. 1924 tarihinde buradaki Rumlar ile yer değiştirilmiş. Mahallede ayrıca Sütçülerden, Yalvaçtan gelenler vardır. Mahallenin yarısı Isparta'nın ilçe ve köylerden kazalardan gelmiştir. İl dışı çok azdır. (Emre Mahallesi)

Göçün Nedenleri ve Sorunları: 2000 yılında Isparta dışında nüfusa kayıtlı olanların sayısı 95.445 iken bu sayı 2010 yılında 114.000 olmuştur. Bu göçün nedenlerini muhtarlar şöyle belirlemişlerdir:

1. İşsizlik 2. Yoksulluk, 3. Çocuklarını okutma isteği 4.Köylerindeki arazinin yetersiz olması ve gelir getirici işlerin yetersizliği 5. Akrabaların burada olması 6.Tayin

Isparta'nın ilçe ve köylerinden ve diğer illerden göçle gelenlerin muhtarlara intikal eden sorunlar şöyledir:

1. İşsizlikten doğan sorunlar (Muhtarlardan iş bulma talepleri)

2. Yoksulluktan doğan sorunlar (Bu sorun Valilik Sosyal Yardımlaşma Vakfı'nın, Belediye'nin verdiği nakit ve diğer yardımlarla çözülmeye çalışılmaktadır. Muhtarlar bu konuya bağlı olarak mahalleli ile muhatap olmaktadır.)

3. Göçle gelenlerin fazla oluşu nedeniyle kiraların yükselmesi (Ev stokunun) yetersiz oluşu nedeniyle fiyatların artması).

4.Kentte köy yaşam tarzını sürdürme istekleri, kentleşme sorunları, apartman hayatının sınırlarını zorlama (apartmanda topluca yufka yapmak, üst katlardan halının, sofranın silkelmesi vb.)

5. Küçükbaş hayvan besleme (Bazı mahallelerde evlerin altında, bahçede az sayıda da olsa davar beslenmesi. Bu durum Isparta'nın köylerinden göç edenlerde görülmektedir.)

6. Doğu ve Güneydoğu bölgelerinden gelen çok nüfuslu aileler, iki eşli çok çocuklu aileler, işsiz aile bireyleri, sosyal yardım alarak geçinen, geçinmeyi alışkanlık edinmiş aileler.

7. Doğulu ve Romanların çevreye, şehir hayatına uyum sorunları.

8. Asayiş sorunları (Gençlere ve çocuklara uyuşturucu satışı, hırsızlık olayları. Bu sorunlarda iki mahallede oturan veya dışarıdan gelen Romanlar eleştiri konusu olmaktadır.)

Mahallelerde asayiş sorunları zaman zaman yaşandığı muhtarlarca ifade edilmiştir. Bunlar daha çok hırsızlık ve dolandırıcılıktır. Hırsızlık olaylarının daha çok müstakil evlerde olmaktadır. Hırsızlık olaylarında muhtarlar asayiş polisi ile sürekli irtibat halindedir. Mahallelerde toplum destekli polisin görev yapması asayiş olaylarına karşı halkın bilinçlendirilmesine yardımcı olduğu ifade edilmiştir. Bu kapsamda mahallelerde bilgilendirme, bilinçlendirme ve huzur toplantıları yapılmaktadır. Benzer biçimde okullarda bilgilendirici toplantılar yapılmaktadır. Büyük nüfusa sahip mahallelerde asayiş sorunları daha sık yaşanmaktadır.

“Eksik olmuyor... Burası Büyük mahalle, asayiş sorunu bakımından Bağlar, Zafer birinci sırada Yedişehitler ikinci sırada... Eskiden biz birinci sıradaydık, karakolda polisler öyle diyorlar, artık siz ikinci sıraya düştünüz... Burada 10-15 kulüp, kumarhane var. Burası köylü-kentli... Mahallede tekel bayii, birahane var. Kafası bozulan soluğu birahane alıyor...” (Yedişehitler Mahallesi Muhtarı)

Mahallerde çocuk suçluluğu hakkında muhtarların açıklamalarına dayanarak şu tespitler yapılabilir:

Mahallerde bali kullanan çocuklar aynı zamanda suç işleme potansiyeline sahipler. Suç işleme daha çok hırsızlık şeklinde gerçekleşmektedir. Muhtarların bir kısmı bali kullanan veya hırsızlık yapan çocukların dışarıdan geldiklerini, kendi mahallerinde bulunmadığını belirtmişlerdir (Sanayi Mahallesi) Bazı muhtarlar da kendi mahallerinde az sayıda bulunduğunu belirtmişlerdir. (Gülistan Mahallesi, Doğancı Mahallesi). Sadece dört muhtar sorun çıkartan çocukların bulunduğunu belirtmişlerdir. (Fatih Mahallesi, Zafer Mahallesi, Yedişehitler, Bağlar).

3.7. Muhtarların Bilgi Kapsamındaki Engelli Çocuklar

Mahalle muhtarlarının büyük çoğunluğu mahallesindeki engelli çocukların varlığını biliyor. Bir kısmı sayısını söyleyebiliyor. Bazı muhtarlar çok daha ilgili. Engelli çocukların adları, engellilik özellikleri, yaşları vb. bilgileri içeren liste yapanlar var (Halıkent Muhtarı) Engelli çocukların aileleri genellikle Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nden yardım alıyor (500 TL) Eğitim merkezleri de çocukların bakımını kendi binasında sağlıyor ve karşılığında her çocuk için belli miktarda bir devlet desteğini alıyor (400 TL). Muhtarların tespitlerine göre Isparta genelinde yaklaşık 250 -300 engelli çocuk var. Mahalle nüfusları yüksek olan muhtarların bir kısmı engelli çocukların olduğunu fakat sayılarını bilemediklerini belirtmişlerdir. Buna rağmen muhtarların büyük çoğunluğu engelli çocuklardan ve onların ailelerinden haberdardırlar. Buna imkân veren şey, genellikle mahalle nüfuslarının çok yüksek olmaması ve muhtarların engelli ailelerle yakın temasları bulunmasıdır.

3.8. Muhtarlık Görev Süresi ve Adaylık

Muhtarlık Görev Süresi: Muhtarların çoğunluğunun (% 34,9) görev süresi 1-5 yıldır (15 muhtar). Bunlar arasında görev süresi 1 yıl olan bir muhtar bulunmaktadır. TOKİ'nin inşa ettiği konutlardan oluşan Isparta'nın en yeni mahallesinin muhtarı bu görevi bir yıldan beri sürdürmektedir. Muhtarların önemli bir bölümü son dönemde seçilmiştir. Bu nedenle görev süresi 2 yıldır (13 muhtar), 4 yıldan beri görev yapan 1 muhtar vardır. 6-10 yıldan beri muhtarlık yapanlar (%18,6) iki dönemden beri bu görevdedirler. Üç dönem görev yapanlar (%14,0), dört dönem görev yapanlar (%20,9), beş dönem görev yapanlar (%9,3), beş dönemden fazla yani 25+yıl görev yapanlar (% 2,3)dür. Isparta'nın en kıdemli muhtarı (Bahçelievler muhtarı) 40 yıldan beri bu görevi sürdürmektedir. Herhalde 25 yılı aşmış sürekli bu görevi yerine getirenler için muhtarlık bir meslek olmuştur.

Bu çalışmadan önce bir muhtar vefat ettiği için yerine azalardan biri vekâleten muhtarlık görevini sürdürmekteydi. (Bağlar mahallesi). 12 Haziran 2011 genel seçimlerinde bu mahallede muhtarlık seçimleri yapıldı. Bu mahallede partilerin, milletvekili adaylarının çalışmalarının yanı sıra muhtar adaylarının da çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle en kısa süreli muhtar Bağlar Mahallesi muhtarıdır.

Yeniden Adaylık: Muhtarların önemli çoğunluğu halk isterse tekrar aday olacağını belirtmiştir. Bunun en güzel ifadesi olarak “nasipse olur” cümlesi kurulmuştur. Göreve tekrar talip olanlar hizmet üretmenin erdemini öne çıkarmışlardır. Bazı muhtarlar vatandaşı işaret etmektedir. “Vatandaş isterse niye olmasın?..” Muhtarlığı bir getirisi olmadığı halde, avcılık gibi bir hastalığa benzetenler vardır. Bir muhtar çıtayı yükselterek önümüzdeki dönem Belediye Meclisi veya İl Genel Meclisi üyesi olmayı düşündüğünü ifade etmektedir.

Aday olmayı düşünmeyenler ise sorunlara vurgu yapmışlardır: Muhtarlık maaşının yetersizliğini, eskiden muhtara olan saygının şimdi özellikle gençlerde görülmediğini, kaprisleri çekmek istemediklerini, daha genç olanların bu hizmete gelmesi gerektiğini belirtenler bulunmaktadır. Özellikle 15-20 yıldan beri muhtarlık yapanlar yorulduklarını ifade etmektedirler.

4. SONUÇ

Muhtarlık yerel yönetimin en alt birimi olmakla birlikte halka en yakın olanıdır. Muhtarlar seçilmiş şahsiyetler olarak atanmışlara göre daha bağımsız bir pozisyona sahiptirler. Ancak bu pozisyonu tamamlayacak olan yetkililerden ve olanaklardan mahrumdurlar. Muhtarlığa ait bazı geleneksel işlerde aynı zamanda nüfus idareleri yetkili kılınmıştır. Bu durum muhtarların işlerini kolaylaştırmak yerine zorlaştırmaktadır. Bu haliyle muhtarın mahalleye yerleşen ve ayrılandan haberdar olması güçleşmektedir.

Kanunda belirtilmiş görev alanları çok olmasına ve hatta belirtilmiş görevlerin dışında birçok işi kendilerine görev edinmelerine rağmen yetkileri çok sınırlıdır. Birçok resmi kurum ile ilişkisi olan ve 657 sayılı kanuna tabii olan muhtarlar bu kanunun memura verdiği imkânlardan yararlanamamaktadır. Bu nedenle muhtarlık sisteminin yeniden düzenlenmesi, sorumluluk ve yetkilerinin tanımlanması, yerel yönetim sisteminin bütünlüğü içinde yeniden yapılandırılması zorunludur.

Mevcut Belediye yasası mahalleyi muhtar ve ihtiyar heyetinin birlikte yöneteceğini, Muhtarın mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçları belirlemek, mahallenin yaşam kalitesini geliştirmek, belediye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişkilerini yürütmek gibi görevlerinin olduğunu belirtir. Yasa bunun yanında belediyenin Mahallenin ve muhtarlığın ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının çözümü için bütçe imkânları ölçüsünde gerekli aynı yardım ve desteği sağlama, kararlarında mahallelinin ortak isteklerini göz önünde bulundurma ve hizmetlerin mahallenin ihtiyaçlarına uygun biçimde yürütülmesini sağlama görevlerini hatırlatır. (Madde 9)

Bu yasaya göre muhtarlıkların belediye ile işbirliği yapmaları ve belediyenin de mahalleye aynı yardım yapma, hizmetleri mahallenin ihtiyaçlarına göre gerçekleştirme sorumluluğu vardır. Bu yasal sorumluluk hem muhtarları hem de belediyeyi işbirliğine mecbur kılmaktadır. Bu işbirliği taraflardan biri tarafından gerçekleştirilmediği zaman yasaya aykırı bir durum ortaya çıkmaktadır. Doğru yasalardan oluşan hukuk sosyal-siyasal-ekonomik hayatı düzenleme yeteneğine sahip olur. Hukukun üstün kılınması devletin temel görevidir. Hukuk devleti hukukun üstünlüğünü kabul etmiş devlettir. Bu nedenle muhtarlar Belediye Kanunundan doğan hak ve sorumluluklarının farkında olarak Belediye ile ilişkilerini yürütürlerse hizmet olanakları artacaktır. Muhtarların sorumluluğunu yerine getirmeyen belediye yöneticilerini mahalle halkına şikâyet hakkı doğmaktadır. Bu da toplumsal baskıyı sağlar.

Mahalle muhtarlığı bugün itibariyle üç yasanın konusu olmaktadır. İdari bakımından 657 sayılı kanun, görevler bakımından 1944 tarihli kanun (4541 sayılı kanun), belediye ile ilişkileri bakımından 2005 tarihli Belediye Kanunu (5393 sayılı kanun). Buna karşılık muhtarlık tek bir yasanın (yerel yönetim yasası) konusu olmalıdır. Muhtarların hakları ve sorumlulukları modern dünyanın ulaştığı düzeyde belirlenmelidir. Avrupa Birliği'nin geliştirdiği yerel yönetim anlayışlarının içinde değerlendirilmelidir. Muhtarlar yerel sorunların, hizmet ihtiyaçlarının belirlenmesinde ve mahalle düzeyinde takibinde işlevsel potansiyele sahiptirler. Bütün mesele bu potansiyeli rasyonel bir biçimde değerlendirebilmektir.

KAYNAKÇA

1. ÇADIRCI, Musa (2007), “Türkiye’de Muhtarlık Teşkilatının Kurulması Üzerine Bir İnceleme” *Ülke Yönetimi - Tanzimat Sürecinde Türkiye, İmge* Kitapevi, Ankara.
2. ERDER, Sema (2001), *İstanbul’da Bir Kent Kondu Ümraniye*, İletişim Yay. İstanbul.
3. ERDER, Sema (2002), *Kentsel Gerilim*, Um:ag Yay. Ankara.
4. ORTAYLI, İlber (2000), *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareler (1840-1880)*, Türk-Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
5. ÖZDEMİR, Rıfat (1986), *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.